

Сборник съдебна практика

ОПРЕДЕЛЕНИЕ НА СЪДА (десети състав)

14 септември 2016 година *

„Преюдициално запитване — Защита на потребителите — Директива 93/13/ЕИО — Неравноправни клаузи — Член 1, параграф 1 — Член 2, буква б) — Качество на потребител — Прехвърляне на вземане чрез новация по договори за кредит — Договор за обезпечение с недвижим имот, сключен от физически лица, които нямат никакво професионално отношение с търговското дружество, което е новият длъжник“

По дело C-534/15,

с предмет преюдициално запитване, отправено на основание член 267 ДФЕС от Judecătoria Satu Mare (Първоинстанционен съд Satu Mare, Румъния), с акт от 30 септември 2015 г., постъпил в Съда на 12 октомври 2015 г., в рамките на производство по дело

Pavel Dumitraș,

Mioara Dumitraș

срещу

BRD Groupe Société Générale — Sucursala Județeană Satu Mare,

СЪДЪТ (десети състав),

състоящ се от: F. Biltgen, председател на състава, A. Borg Barthet и M. Berger (докладчик), съдии,
генерален адвокат: J. Kokott,

секретар: A. Calot Escobar,

предвид изложеното в писмената фаза на производството,

като има предвид становищата, представени:

- за г-н Dumitraș и за г-жа Dumitraș, лично,
- за румънското правителство, от R. Radu, A. Wellman и L. Lițu, в качеството на представители,
- за чешкото правителство, от M. Smolek и J. Vlácil, в качеството на представители,
- за италианското правителство, от G. Palmieri, в качеството на представител, подпомагана от F. Di Matteo, avvocato dello Stato,

* Език на производството: румънски.

— за Европейската комисия, от С. Gheorghiu и Д. Русанов, в качеството на представители,
предвид решението, взето след изслушване на генералния адвокат, да се произнесе с мотивирано
определение в съответствие с член 99 от Процедурния правилник на Съда,

постанови настоящото

Определение

- 1 Преюдициалното запитване се отнася до тълкуването на член 1, параграф 1 и член 2, буква б) от Директива 93/13/ЕИО на Съвета от 5 април 1993 година относно неравноправните клаузи в потребителските договори (ОВ L 95, 1993 г., стр. 29; Специално издание на български език, 2007 г., глава 15, том 2, стр. 273).
- 2 Запитването е отправено в рамките на съдебен спор между г-н Pavel Dumitraș и г-жа Mioara Dumitraș, от една страна, и BRD Groupe Société Générale – Sucursala Județeană Satu Mare (регионален клон в Сату Маре на BRD Groupe Société Générale, наричано по-нататък „BRD Groupe Société Générale“), от друга страна, относно три договора за кредит и един договор за обезпечение с недвижим имот.

Правна уредба

Правото на Съюза

- 3 В съображение 10 от Директива 93/13 се предвижда следното:
„като има предвид, че по-ефективна защита на потребителите може да се осъществи чрез приемане на еднакви правила относно неравноправните клаузи; като има предвид, че тези правила следва да се прилагат за всички договори, сключени между продавачи и предоставящи услуги лица от една страна, и потребители; като има предвид, че в резултат на това от сферата на действие на настоящата директива трябва да се изключат трудовите договори, договорите във връзка с наследствени права, договорите в областта на семейното право и дружествени договори и устави на дружества“.
- 4 Съгласно член 1, параграф 1 от посочената директива:
„Настоящата директива има за цел да сближи законовите, подзаконовите и административните разпоредби на държавите членки относно неравноправните клаузи в договори, сключвани между продавач или доставчик и потребител“.
- 5 В член 2 от същата директива се дава следното определение на понятията „потребител“ и „продавач или доставчик“:
„По смисъла на настоящата директива:
[...]
б) „потребител“ означава всяко физическо лице, което в качеството си на страна по договорите, предмет на настоящата директива, участва поради интереси, които са извън рамките на неговата търговска или професионална дейност.

в) „продавач или доставчик“ означава всяко физическо или юридическо лице, което в качеството си на страна по договорите, предмет на настоящата директива, участва поради интереси, които са свързани със занятието, стопанската дейност или професията му, независимо дали в публичноправен или частноправен контекст“.

6 Член 3, параграф 1 от Директива 93/13 гласи:

„В случаите, когато дадена договорна клауза не е индивидуално договорена, се счита за неравноправна, когато въпреки изискването за добросъвестност, тя създава в ущърб на потребителя значителна неравнопоставеност между правата и задълженията, произтичащи от договора“.

Румънското право

Закон № 193/2000

7 Директива 93/13 е транспонирана в румънския правен ред с Legea nr. 193/2000 privind clauzele abuzive din contractele încheiate între comercianți și consumatori (Закон № 193/2000 относно неравноправните клаузи в договорите, сключвани между търговците и потребителите) от 10 ноември 2000 г., в повторно публикуваната му редакция (*Monitorul Oficial al României*, част I, № 305 от 18 април 2008 г.).

8 Съгласно член 1, параграфи 1—3 от Закон № 193/2000:

„(1) Всеки договор, сключван между търговец и потребител за продажба на стоки или за предоставяне на услуги, включва ясни и недвусмислени договорни клаузи, за разбирането на които не са необходими специализирани познания.

(2) При съмнение относно тълкуването на някои договорни клаузи те се тълкуват в полза на потребителя.

(3) На търговците се забранява включването на неравноправни клаузи в сключваните с потребителите договори“.

9 В член 2, параграфи 1 и 2 от Закон № 193/2000 се дава следното определение на понятията „потребител“ и „търговец“:

„(1) „Потребител“ означава всяко физическо лице или група физически лица, обединени в сдружение, които въз основа на договор, попадащ в обхвата на този закон, действат за цели, които са извън рамките на тяхната търговска, промишлена или производствена дейност, занаятчийска дейност или свободна практика.

(2) „Търговец“ означава всяко оправомощено физическо или юридическо лице, което въз основа на договор, попадащ в обхвата на този закон, действа в рамките на своята търговска, промишлена или производствена дейност, занаятчийска дейност или свободна практика, както и всяко лице, което действа на същото основание от негово име и за негова сметка“.

Гражданският кодекс

10 В член 1128 от Гражданския кодекс се предвижда следното:

„Новацията се извършва по три начина:

1. когато длъжникът поема пред кредитора ново задължение, заменящо и погасяващо първоначалното задължение;
2. когато нов длъжник заменя стария длъжник, който се освобождава от задължението си към кредитора;
3. когато чрез поемане на ново задължение, нов кредитор заменя стария кредитор, по отношение на който длъжникът се освобождава от задължението си“.

11 Съгласно член 1132 от Гражданския кодекс:

„Делегация, чрез която длъжник предоставя на кредитора друг длъжник, който да поеме задължение към кредитора, не представлява новация, ако кредиторът не е заявил изрично, че възнамерява да освободи от задължение длъжника си, който е извършил делегацията“.

12 Член 1135 от Гражданския кодекс гласи:

„Когато новацията се извършва чрез замяна с нов длъжник, първоначалните привилегии и ипотеки по вземането не могат да преминат върху имуществото на новия длъжник“.

Спорът по главното производство и преюдициалните въпроси

13 През периода 2005—2008 г. BRD Groupe Société Générale, в качеството на кредитодател, и SC Lanca SRL, в качеството на кредитополучател, са сключили три договора за кредит.

14 За да обезпечат породените от тези договори задължения, г-н Dumitraș, управител и единствен съдружник в Lanca, и г-жа Dumitraș сключват договор за учредяване на ипотека в полза на BRD Groupe Société Générale.

15 На 30 юли 2009 г. BRD Groupe Société Générale, в качеството на кредитодател, и SC Lanca Construcții SRL, в качеството на кредитополучател, както и Lanca, в качеството на съдължник, сключват три договора за кредит с номера 54/30. 07. 2009, 55/30. 07. 2009 и 56/30. 07. 2009 за рефинансиране и разсрочване на трите договора за кредит, първоначално сключени между BRD Groupe Société Générale и Lanca.

16 На същата дата с нотариален акт, заверен под № 1017 и озаглавен „Договор за продажба чрез субективна новация — съвършена делегация“, Lanca, дружеството делегант, прехвърля Lanca Construcții, дружеството делегат, в качеството на длъжник, задълженията си по договорите за кредит, първоначално сключени с BRD Groupe Société Générale, на посоченото BRD Groupe Société Générale, със негово съгласие, в качеството му на делегатар.

17 От акта за преюдициално запитване също така се установява, първо, че нито г-н Dumitraș, нито г-жа Dumitraș са управители на Lanca Construcții, второ, че те са поели задължение да обезпечат, в качеството на ипотекарни гаранți, задължението на последното в резултат от новацията, трето, че за тази цел са сключили от свое име и в качеството на ипотекарни гаранți трите договора за кредит на 30 юли 2009 г., и четвърто, че Lanca няма повече никакво задължение към BRD Groupe Société Générale въз основа на първоначално сключените договори.

- 18 На 6 декември 2013 г. г-н и г-жа Dumitraș са предявили пред запитващата юрисдикция иск срещу BRD Groupe Société Générale, с който искат да се прогласи нищожността на някои клаузи от сключените на 30 юли 2009 г. договори за кредит, в които се предвижда удържането на комисиони, с мотива че тези клаузи са неравноправни.
- 19 В процедурата по главното производство BRD Groupe Société Générale по-специално повдига възражение за недопустимост, като твърди, че тъй като г-н и г-жа Dumitraș са действали за цели, които са извън рамките на търговската им дейност, те не могат да се позоват на качеството на потребители по смисъла на член 2 от Закон № 193/2000.
- 20 При тези условия Judecătoria Satu Mare (Първоинстанционен съд Satu Mare, Румъния) решава да спре производството и да постави на Съда следните преюдициални въпроси:

„1) Следва ли член 2, буква б) от Директива 93/13, който съдържа определение на понятието „потребител“, да се тълкува в смисъл, че включва, или напротив, че изключва от това определение физическите лица, които подписват в качеството си на поръчители допълнителни споразумения и акцесорни договори (договор за поръчителство или договор за обезпечение с недвижим имот) към договор за кредит, сключен от търговско дружество с цел развитие на неговата дейност в хипотеза, при която тези физически лица нямат никаква връзка с дейността на търговското дружество и са действали за цели, които са извън рамките на тяхната дейност по занятие, с уточнението че преди това ищците като физически лица са били гаранتي по договор за кредит, сключен с ответника кредитор, на главния длъжник, който е юридическо лице с управител ищецът, като впоследствие този договор е изменен и старият длъжник, на който ищецът е бил управител, със съгласието на ответника кредитор чрез новация прехвърля вземането на друго юридическо лице, в което нито ищецът, нито ищцата имат качеството на управители, но се ангажират в полза на новия длъжник — юридическо лице, в качеството си на поръчители на задължението, прехвърлено чрез новация на новия длъжник?

2) Трябва ли член 1, параграф 1 от Директива 93/13 да се тълкува в смисъл, че в обхвата на тази директива попадат само договорите, сключени между търговци и потребители, които имат за предмет продажбата на стоки или предоставяне на услуги, или в нейния обхват попадат и акцесорните договори (договор за обезпечение или договор за поръчителство) към договор за кредит с бенефициер търговско дружество, сключени от физически лица, които нямат никаква връзка с дейността на търговското дружество и които са действали за цели, които са извън рамките на тяхната дейност по занятие, с уточнението че преди това ищците като физически лица са били гаранتي по договор за кредит, сключен с ответника кредитор, на главния длъжник, който е юридическо лице с управител ищецът, като впоследствие този договор е изменен и старият длъжник, на който ищецът е бил управител, със съгласието на ответника кредитор чрез новация прехвърля вземането на друго юридическо лице, в което нито ищецът, нито ищцата имат качеството на управители, но се ангажират в полза на новия длъжник — юридическо лице — в качеството си на поръчители на задължението, прехвърлено чрез новация на новия длъжник?“.

По преюдициалните въпроси

- 21 По силата на член 99 от Процедурния правилник на Съда, когато отговорът на преюдициалния въпрос се налага недвусмислено от съдебната практика, Съдът може във всеки един момент да се произнесе с мотивирано определение по предложение на съдията докладчик и след изслушване на генералния адвокат.
- 22 Тази разпоредба следва да намери приложение в рамките на настоящото преюдициално запитване.

- 23 С въпросите си, които трябва да се разгледат заедно, запитващата юрисдикция по същество иска да се установи дали член 1, параграф 1 и член 2, буква б) от Директива 93/13 трябва да се тълкуват в смисъл, че тази директива може да се прилага към договор за обезпечение с недвижим имот, сключен между физически лица и кредитна институция като BRD Groupe Société Générale с цел да се гарантират задълженията, които търговско дружество като Lanca Construcții е поело към тази институция по силата на договор за кредит, когато тези физически лица нямат никаква професионална връзка с посоченото дружество, но са ипотекарни гаранți по трите договора за кредит, сключени преди това между посочената кредитна институция и друго търговско дружество, като Lanca, и като едно от тях е управител и единствен съдружник в последно посоченото дружество, което чрез новация е прехвърлило задълженията си на новото търговско дружество длъжник Lanca Construcții.
- 24 В самото начало трябва да се подчертае, че отговорът на тези въпроси се налага недвусмислено от практиката на Съда, по-специално от определение от 19 ноември 2015 г., Tarcău (C-74/15, EU:C:2015:772).
- 25 В това отношение следва да се припомни, както следва от член 1, параграф 1 и член 3, параграф 1, че Директива 93/15 се прилага спрямо клаузите в „договори, сключвани между продавач или доставчик и потребител“, които не са „индивидуално договорен[и]“ (определение от 19 ноември 2015 г., Tarcău, C-74/15, EU:C:2015:772, т. 20 и цитираната съдебна практика).
- 26 Както гласи десето съображение от Директива 93/13, еднаквите правила относно неравноправните клаузи следва да се прилагат за „всички договори“, сключени между продавачи и предоставящи услуги лица, от една страна, и потребители, от друга страна, така както са определени в член 2, букви б) и в) от посочената директива (определение от 19 ноември 2015 г., Tarcău, C-74/15, EU:C:2015:772, т. 21 и цитираната съдебна практика).
- 27 Затова извън изключенията, изброени в десето съображение от Директива 93/13, предметът на договора е ирелевантен за определяне на приложното поле на тази директива (вж. определение от 19 ноември 2015 г., Tarcău, C-74/15, EU:C:2015:772, т. 22 и цитираната съдебна практика).
- 28 Следователно Директива 93/13 определя договорите, по отношение на които се прилага, с оглед на качеството на страните по договора — в зависимост от обстоятелството дали те действат, или не действат в рамките на осъществяваната от тях дейност по занятие (определение от 19 ноември 2015 г., Tarcău, C-74/15, EU:C:2015:772, т. 23 и цитираната съдебна практика).
- 29 Този критерий съответства на идеята, на която се основава установената с тази директива система на защита, а именно че потребителят е в положението на по-слаба страна спрямо продавача или доставчика от гледна точка както на преговорните си възможности, така и на степента си на информираност, като това го принуждава да приема предварително установените от продавача или доставчика условия, без да може да повлияе на съдържанието им (определение от 19 ноември 2015 г., Tarcău, C-74/15, EU:C:2015:772, т. 24 и цитираната съдебна практика).
- 30 Тази защита е особено важна по отношение на договорите за обезпечение или за поръчителство, сключени между банкова институция и потребител. Такъв договор всъщност се основава на поемането на персонално задължение от страна на лицето, предоставящо обезпечение, или на поръчителя да плати договорения от трето лице дълг. Това задължение поражда за поелото го лице сериозни ангажименти, последица от които е обременяването с тежест на собственото му имущество с често пъти трудно изчислим финансов риск (определение от 19 ноември 2015 г., Tarcău, C-74/15, EU:C:2015:772, т. 25).

- 31 Що се отнася до това дали физическо лице, което се ангажира да гарантира задълженията, които има търговско дружество по силата на договор за кредит с банкова институция, може да бъде разглеждано като „потребител“ по смисъла на член 2, буква б) от Директива 93/13, следва да се посочи, че макар и такъв договор за обезпечение или за поръчителство да може да бъде представен с оглед на неговия предмет като акцесорен по отношение на главния договор, въз основа на който е възникнало гарантираното с него задължение (вж. в този смисъл решение от 17 март 1998 г., *Dietzinger*, C-45/96, EU:C:1998:111, т. 18), от гледна точка на страните по него той е отделен договор, щом като е сключен между лица, различни от страните по главния договор. Следователно качеството, в което са действали, следва да се преценява именно с оглед на страните по договора за обезпечение или за поръчителство (определение от 19 ноември 2015 г., *Tarcău*, C-74/15, EU:C:2015:772, т. 26).
- 32 В това отношение следва да се припомни, че понятието „потребител“ по смисъла на член 2, буква б) от Директива 93/13 има обективен характер. То трябва да се определи по функционален критерий, който се състои в това да се прецени дали разглежданото договорно отношение се вписва в рамките на дейности, външни за упражняването на дадена професия (вж. определение от 19 ноември 2015 г., *Tarcău*, C-74/15, EU:C:2015:772, т. 27 и цитираната съдебна практика).
- 33 Когато е сезиран със спор по договор, който би могъл да попада в приложното поле на тази директива, националният съд трябва с оглед на всички обстоятелства по делото и на всички доказателства да провери дали съответната страна по договора може да бъде квалифицирана като „потребител“ по смисъла на същата директива (определение от 19 ноември 2015 г., *Tarcău*, C-74/15, EU:C:2015:772, т. 28 и цитираната съдебна практика).
- 34 В случаите на физическо лице, което е приело да бъде гарант за изпълнението на задължения на търговско дружество, задача на националния съд е да установи дали това лице е действало в рамките на осъществяваната от него дейност по занятие, или поради връзките от функционално естество, които то има с това дружество, като например неговото управление или значителен дял от неговия дружествен капитал, или то е действало за цели от частен характер (определение от 19 ноември 2015 г., *Tarcău*, C-74/15, EU:C:2015:772, т. 29).
- 35 В случая от материалите в преписката, с която разполага Съдът, е видно, че при сключването на трите договора за кредит през периода 2005—2008 г., между BRD Groupe Société Générale, в качеството на кредитодател, от една страна, и Lanca, в качеството на кредитополучател, от друга страна, г-н Dumitraș, който е действал като ипотекарен гарант на тези договори, е бил управител и единствен съдружник в последно посоченото търговско дружество.
- 36 Следователно, без да се засяга резултатът от проверките, които запитващата юрисдикция трябва да извърши, изглежда, че г-н Dumitraș е действал поради връзките от функционално естество, които той има с Lanca, и поради това не следва в това отношение да бъде квалифициран като „потребител“ по смисъла на член 2, буква б) от Директива 93/13.
- 37 Освен това от материалите по преписката също е видно, че на 30 юли 2009 г., от една страна, Lanca Construcții е сключило с BRD Groupe Société Générale три договора за кредит за рефинансиране и разсрочване на трите договора за кредит, подписани от Lanca през периода от 2005 г. до 2008 г. От друга страна, чрез новация Lanca е било заменено от Lanca Construcții като длъжник по поетите от последното дружество задължения към BRD Groupe Société Générale. По силата на тази новация Lanca повече няма никакво задължение към BRD Groupe Société Générale въз основа на първоначално отпуснатите кредити.

- 38 Освен това е безспорно, че нито г-н Dumitraș, нито г-жа Dumitraș са имали качеството на управители на Lanca Construcții и че те са поели задължение да обезпечат, в качеството на ипотекарни гаранți, задължението на последното дружество, следващо от новацията. От акта за преюдициално запитване също така не се установява, че ищците по главното производство притежават значителен дял от дружествения капитал на посоченото дружество.
- 39 Ето защо, без да се засяга резултатът от проверките, които запитващата юрисдикция трябва да извърши, изглежда, че при сключване на договорите за кредит и на договора за обезпечение с недвижим имот от 30 юли 2009 г. г-н и г-жа Dumitraș не са действали поради връзките от функционално естество, които имат с Lanca Construcții. Запитващата юрисдикция също трябва да установи дали г-н и г-жа Dumitraș, в качеството на ипотекарни гаранți на това дружество, са действали за цели, влизащи в рамките на упражняваната от тях дейност по занятие, и ако това не е така, да изведе от това всички полезни последици за евентуалното им квалифициране като „потребител“ по смисъла на член 2, буква б) от Директива 93/13. Такъв би бил случаят по-специално ако г-н Dumitraș, за да стане ипотекарен гарант, е действал поради връзките си от функционално естество с Lanca, което запитващата юрисдикция трябва да провери.
- 40 При тези условия на поставените въпроси следва да се отговори, че член 1, параграф 1 и член 2, буква б) от Директива 93/13 трябва да се тълкуват в смисъл, че тази директива се прилага към договор за обезпечение с недвижим имот, сключен между физически лица и кредитна институция с цел да се гарантират задълженията, които търговско дружество е поело въз основа на договор за кредит към тази институция, когато тези физически лица действат за цели, които не попадат в рамките на упражняваната от тях дейност по занятие и нямат връзка от функционално естество с посоченото дружество, което запитващата юрисдикция трябва да провери.

По съдебните разноски

- 41 С оглед на обстоятелството, че за страните по главното производство настоящото дело представлява отклонение от обичайния ход на производството пред запитващата юрисдикция, последната следва да се произнесе по съдебните разноски. Разходите, направени за представяне на становища пред Съда, различни от тези на посочените страни, не подлежат на възстановяване.

По изложените съображения Съдът (десети състав) реши:

Член 1, параграф 1 и член 2, буква б) от Директива 93/13/ЕИО на Съвета от 5 април 1993 година относно неравноправните клаузи в потребителските договори, трябва да се тълкуват в смисъл, че тази директива се прилага към договор за обезпечение с недвижим имот, сключен между физически лица и кредитна институция с цел да се гарантират задълженията, които търговско дружество е поело въз основа на договор за кредит към тази институция, когато тези физически лица действат за цели, които не попадат в рамките на упражняваната от тях дейност по занятие и нямат връзка от функционално естество с посоченото дружество, което запитващата юрисдикция трябва да провери.

Подписи